

ÁLLANDÓ ERŐDÍTÉSEK

A NYUGATI HÁBORÚBAN a német haderő lendületes előretörése szinte elseperte azokat a túlzott elképzeléseket, melyek az állandó erődítések ellenállóképességéről addig uralkodtak. A ma embere ezek után az ellenkező végletbe esik és fölösleges tékozlásnak tekinti azt a fáradságot és pénzt, amit ezek építése megkövetelt.

Az igazság a középben van. Felderítése nemcsak általános katonai, hanem szorosan vett magyar nemzeti szempontból is fontos, legalább is ott, ahol ezeréves határaink birtokában vagyunk. Igaz ugyan, hogy a szembenálló felek még nem látják elérkezettnek az időt ahhoz, hogy a fontosabb adatokat nyilvánosságra hozzák, mégis a lefolyt események és a szakirodalomban megjelent vázlatos ismertetések már elég támpontot nyújtanak a lényeges tanulságok levonására.

A történelemmel foglalkozó ember előtt az erődök jelentős háborús szerepe közismert. Ugyancsak közismert az a tény, hogy az egykori váraknak a mai háborúban erődvonallá kellett nyúlniok, hogy a nagy kiterjedésben küzdő hadseregek részére megfelelő keretet nyújthassanak. Az erődvonalak építését kísérő propaganda hatása következtében azonban az erőd, mint nagyszabású technikai alkotás mellett könnyen tévesztjük szem elől az embert, aki benne vére hullatásával vívja meg a harcát és a hadászati gondolatot, amely ezt a harcot egy nemzet céljainak megfelelően vezeti.

Pedig az erőd vagy erődvonal jelentőségét nem érthetjük meg, ha azt csupán önmagában mint technikai alkotást szemléljük. Saját történelmünk számos példával szemlélteti a várvédő hősök harcának lefolyását és jelentőségét. De ha időbelileg nem akarunk ilyen messzire visszanyúlni, elég ha az oly sokat emlegetett verduni csatára hivatkozunk. Az ottani hatalmas — támadónál és védőnél egyaránt tapasztalható — vérveszteségek bizonyítják, hogy Verdun csak egy földrajzi fogalom és katonai eszköz volt, mely körül milliós hadseregek vívták minden idők egyik legnagyobb csatáját.

Éppen ezért a katona a mai erődvonalat is eszköznek tekinti és ilyen értelemben bírálja, mert az erőd harcászati vonatkozásban csupán a harc megvívására szolgáló keret, hadászati értelemben pedig az egész haderő műveleteinek alátámasztására szolgáló hatalmas eszköz.

Tárgyalásainkat is ennek az elgondolásnak megfelelően fogjuk lefolytatni. Míg azonban a harcászati részletszempontokat csak általánosan érintjük, addig a hadászati szempontokra — amennyire jelenlegi ismereteink megengedik — a lefolyt eseménnyel kapcsolatban is rámutatunk.

Az erődvonalt harcászatiilag határozottan védelmi jellegű eszköz. Építésénél célunk aránylag kis erővel nagy elhárítóképességet elérni. Ezt a célt elsősorban az alaposan megszervezett és egyes elemeiben hatékonyan védett tűzrendszer szolgálja.

Maga az erődvonalt földbevéjt vagy vasbetonból a föld felszínére épített önálló elemekből áll, melyek egymással és a mögöttes területtel földalatti folyosók útján vannak összekötve. Nagyságuk egészen különböző. A nyugati hadszíntéren a kb. rooo főt, 30—35 kisebb űrméretű löveget és 20 ikergéppuskát magában foglaló úgynevezett főerődöt kezdve a 8—10 fő befogadására alkalmas kísérődig (bunker) minden válfajuk képviselve volt. Ezeket az elemeket vastag (2—3 m) betonba épített töréseik túlnyomóan egy szűk, oldalirányú sávban való tüzelésre képesítik, a szomszéd elemek elé. Nagyobb mélységet véve tekintetbe, így egy többszörös tűzfalat kapunk, mely az egész tűzrendszer gerincét alkotja. Benne főleg az ikergéppuska, esetleg harckocsielhárító fegyverek jutnak szerephez. Ezt a hatást az arcvonal mögött elhelyezett nehéz fegyverek és a tüzérség arctüze egészíti ki, mely kiterjed az arcvonal előtt épített harckocsiakadályokra, sőt a támadó felvonulási területére is. Végül szerephez jutnak a bombázó repülők is, akár azért, hogy a földi fegyverek tüzeit erősítsék, akár hogy azt még nagyobb távolságra kiterjesszék.

Külön kell megemlékeznünk a harckocsimentességről, mint a korszerű erődvonaltak egyik igen fontos követelményéről. Már a világháború végén ismeretes volt, hogy a technika a harckocsiban igen hatásos támadó-fegyvert alkotott. Az általa adódó lerohanási lehetőségek ellen az állandó erődítések építői a harckocsi mozgását gátló akadályok létesítésével, amilyen pl. a Carol-vonal előtti vizesárkok voltak és az ezeket pásztázó harckocsielhárító fegyverek alkalmazásával védekeztek. A kérdés jelentőségét a lengyel erődítések sorsa mutatja, melyeken a német harckocsitömegek úgyszólván akadálytalanul rohantak keresztül.

A különböző akadályok és a föld és beton által védett merev tűzrendszer célszerű kombinációja adja tehát egy erődvonalt nagy elhárítóképességét. De a gyengéjét is itt kell keresnünk. A szükséges nagy védettség és az elemek helyhez kötöttsége ugyanis rendkívüli merevséget kölcsönöz ennek a rendszernek, melyet már néhány elem kikapcsolása igen érzékenyen bonthat meg. Ilyen művelet elvégzésére pedig — éppen rendkívüli alkalmazkodóképessége és rugalmassága révén — az ember a leghivatottabb. Világosan bizonyították ezt be a német utászok, akik pusztá testükkel közelítették meg a Maginotvonalt egyes elemeit és az ott elhelyezett robbanóanyaggal tették azokat harcképtelenné.

Az ilyen lehetőségek ellen szintén biztosítani kell az erődvonalt, mert hiszen a történelem is bizonyítja, hogy nincs erőd, amelyre az ember fel ne jutott volna. Az állandó erődítés éppen ezen a ponton válik a harc megvívására szolgáló keretté, amikor ugyanis az áldozatok és fáradtság árán betört ellenséget kézitusával kell onnan kiverni. Erre a célra az erődben elhelyezett csapatoknak meg kell adni a közelharc lehetőségét. Az erőd sorsát végső fokon tehát az ember dönti el.

Mint már említettük, a támadásnak is az ember a leghatásosabb eszköze. A németek a világháború tapasztalatainak leszűrése során rájöttek arra, hogy a hosszadalmas tüzérségi előkészítés általában nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket. Jellemző adatot közöl ezzel kapcsolatban Blümner ezredes (Militär-Wochenblatt, 1940.1. sz.) a Verdun-höz tartozó Douaumont erődről, mely 300 darab 42 cm-es és 400 darab egyéb nehéz tüzérségi teli-találat után sem vált harcképtelenné. A németek ennél következtében csak aránylag rövid — zuhanó bombázókkal is kiegészített — tüzérségi előkészítést hajtottak végre, melynek célja nem az egyes elemek kikapcsolása, hanem csak lefogása volt. Ennek a támogatása alatt kúsztak előre a főleg utászokból

összeállított rohamjárőrök, hogy a még épen maradt akadályokat robbantsák, a töréseket golyószórótűzzel vagy lángszórával bénítsák, végül hogy magukat az egyes elemeket robbantsák.

Ennek a műveletnek a célja lényegében a védelmi berendezéseknek a védő csapatról való lefejtése volt. A tulajdonképpeni támadás csak ez után a módosított előkészítés után következett. Nagy és igen erősen mélységbe tagolt erőkkel hajtották végre, mert hiszen az áttörés közben ellentámadással is számolni kellett, ami kis erő alkalmazása esetén az egész áttörést meg-
hiúsíthatta volna.

A német harcászati felfogás tehát az embert helyezte előtérbe, méltó szerephez juttatva ezáltal ennek lényegét: az aktivitást. A védő fél ezzel szemben mindig passzivitásra van kényszerítve, sőt a szűk lőrésből még az eseményeket sem tudja figyelemmel kísérni. Az így keletkező állandó lelki feszültség nagy teherterele a védő katonának. Ellene csak mozgékony, közel-harcra alapozott, védelmi eljárással lehet védekezni.

A tárgyalt harcászati cselekmények a háború egészéhez viszonyítva csupán részletek, melyeket a hadászat csak nagy összefüggéseikben értékel ki. Mi további tárgyalásainkhoz a következő lényeges tanulságot szögezhetjük le:

Nincs „bevehetetlen“ erődítés, mert ennek csak az lehet a szerepe, hogy a támadót hosszadalmas, veszteséges és az egész haderő kiterjedéséhez viszonyított keskeny sávban való áttörésre kényszerítse.

Az ország egész határára kiterjedő erődvonal egyébként a harcászati cselekményeknek csak színhelye és elsősorban az állam haderejét egységesen vezető hadászat eszköze. Mint ilyen szükséges, hogy szervesen illeszkedjék annak elgondolásaiba. Ez általában kétféleképpen történhet és ezért hadászati szempontból kétféle állandó erődítést különböztetünk meg.

Támadó célzatúnak nevezzük az erődrendszert, ha célja csak az, hogy saját haderőnk mozgósítását és felvonulását biztosítsa. Ennek befejeztével az erődvonal legalább is részben feleslegessé válik, a haderő átlépi azt és a döntést az ellenséges ország területén keresi. Az erődvonal további szerepe most már csak az, hogy a támadó haderő szárnyait a döntésig biztosítsa vagy kudarc esetén a visszavonuló hadseregnek biztos támasza legyen.

Az ilyen erődrendszert rendszeren közvetlenül az országhatárra építik és az — rövid ideig tartó ellenállásra lévén hivatott — csupán egy többé-kevésbé összefüggő keskeny vonalba beállított elemekből áll.

A háború támadólagos viselésére rendszeren az erősebb fél határozza el magát. A gyengébb fél a háborút védőlegesen igyekszik megvívni, legalább is addig, míg erőit ellenfelével egyensúlyba nem hozhatja. Erre pedig minden eszközt meg kell ragadnia. Kiváló eszköz erre az erődrendszerek másik típusa, az erődöv, melynek hivatása az egész haderő hosszadalmasnak ígérkező védelmi harcának alátámasztása.

Az erődöv létesítésénél már nem ragaszkodnak mereven az országhatárhoz, hanem elsősorban kedvező földrajzi szakaszt keresnek, hol a természetes akadályok bekapcsolása az erődöv elhárítóképességét nagyban emeli. Az erődvonallal szemben az erődöv másik lényeges jellegzetessége az, hogy nagyszámú és mélységben erősen tagolt elemekből áll, tehát hosszú ideig tartó harc megvívására szolgál.

Az ilyen erődrendszer közvetlen megvédésére is az egész haderőnek csak egy részét alkalmazzák. A zöm mögötte vonul fel. Az erődöv csapatainak hivatása, hogy az ellenséget egy szűk sávban nagy veszteséggel járó támadásra kényszerítsék és ezzel kiegyenlítsék azt az erőfölényt, amely az áttörés megkezdésekor a támadó javára fennállott. így az áttörés végrehajtása közben — vagy az után — a védő zöm abba a kedvező helyzetbe

kerülhet, hogy az áttörésben legyengült és kötelékeiben szükségképpen megzavart ellenséges zömöt megsemmisítheti.

Ezt az eljárást a katonai szakirodalom hadászati védelemnek nevezi. Lényege — mint láttuk — az ellentámadás. Az erődöv csak egy — az ehhez szükséges kedvező előfeltételek megteremtésére hivatott — eszköz.

Az erődítések tehát mindig a hadsereg ténykedéseinek megfelelően épülnek. A kettő között szoros összefüggésnek kell lenni. Hogy ezt jobban érzékeltessük, rá kell mutatnunk a hadászat fő elemeinek — tér, erő, idő — az erődítéssel fennálló kapcsolatára. Az erődövben megvívott védelmi harc legfontosabb jellemzője, hogy a kezdeményezést a támadónak engedjük át. Ez ott és akkor támad, ahol és amikor akar. Sőt támadását rendszeren egyszerre több ponton indítja meg, hogy a főtámadás helye minél tovább ismeretlen maradjon. A védőnek az erődöv mögött rendszeren nagy távolságokon elhelyezett csapatait tehát aránylag rövid idő alatt kell az ellentámadásra kijelölt helyen csoportosítani, hogy azt még idejekorán megindíthassa. Az erődövben lefolyó harcnak tehát egyrészt ezt az időt kell biztosítani, másrészt a támadó erőfölényét kell a már említett módon kiegyenlítenie. Ha a támadó haderők milliós létszámát és tökéletes technikai felkészültségét is tekintetbe vesszük, akkor tudjuk csak méltányolni, hogy ezek a hadászati szempontok milyen követelményeket támasztanak egy erődövvel szemben.

Mint a harcászati részben tettük, itt is ki kell térnünk az erődítések gyengéjére: a passzivitásra és merevségre, melyek ezek természetéből szükségszerűen következnek és itt már nagy viszonylatban éreztetik hatásukat. Következéseiket a lezajlott események világánál világosan fogjuk látni. Most csak arra mutatunk rá, hogy egy felépített erődrendszer rendkívül korlátozza a hadászati lehetőségek számát. A hadászatot önmagához való alkalmazkodásra kényszeríti, holott annak éppen a kezdeményezés a legfontosabb eleme.

A német és francia-belga állandó erődítések háborús szerepét csak akkor érthetjük meg, ha azokat ebben a szembenálló hadseregeket is magában foglaló keretben szemléljük.

Amikor a német államvezetés céljait meghatározta, tudatára ébredt, hogy megvalósításuk érdekében egy kétarcvonalas háborúra is fel kell készülnie. Hogy ez mit jelent: megmutatta a világháború. Törekednie kellett tehát legalább az egyik arcvonal gyors felszámolására, hogy a továbbiakban minden erejével a másik ellen fordulhasson. A gyors felszámolásra — természeténél fogva — a lengyel arcvonal kínálkozott. A német hadvezetőség tehát ott vonta össze erői zömét és ott kereste először a döntést. Nyugaton ekkor csak kisebb erők maradtak. Ezek feladata volt a nyugati határ védelme mindaddig, míg Lengyelországban a döntés esetleg a Visztulától keletre megtörténik, és utána a közlekedési vonalaktól eltávolodott német haderő átcsoportosítása a nyugati határra befejeződik. Milliós tömegek csatájáról és mozgásáról lévén szó, ez hosszabb időt jelentett.

A Westwall elsősorban a lengyel döntés nyugati biztosításának alátámasztására épült, de jó szolgálatokat tett a tél folyamán is, mikor a német hadvezetés a haderőt a franciaországi hadjárat követelményeinek megfelelően átszervezte és kiképezte. Felépítése tökéletesen megfelelt annak a hadászati gondolatnak, mely életre hívta. A Westwall határozottan védelmi jellegű erődöv, mely az ellenség fontosabb földrajzi előnyomulást. irányaiban a 15—20 km mélységet is eléri. Elemei úgy a földi, mint a légi felderítés elől rejtve vannak; harckocsiakadályai pedig minden meglepetésszerű lerohanást eleve kizárnak. Részletei még nem ismeretesek, csak annyit tudunk róla, hogy nem leledzik a Maginot-vonalnál felsorolandó hibákban. Felépítése nagy áldozatokba került, de mégsem veszett kárba, mert a Westwall hivatását kifogástalanul teljesítette.

1940 tavaszán az események fejlődése már túlhaladta azt a korlátolt célt, amely a Westwallt életre hívta. A német vezetés nem habozott a biztonságot jelentő erődövet elhagyni, egy a helyzetnek most már jobban megfelelő hadászati elgondolás végrehajtása érdekében. Szerepe most már csak a német haderő keleti szárnyának biztosítása volt. Jól megfigyelhető ebben a folyamatban, hogy a Westwall csak eszköz volt, melyet a cselekvési szabadságát mindig megtartó német vezetés úgy és addig használt fel, ahogy és amig az céljainak megfelelt.

A Maginot-vonal több volt ennél. Elsősorban a biztonság illúzióját jelentette a francia polgárnak, amit az nehéz szívvel lerótt adójával vásárolt meg. A Maginot-vonalról és a többi francia-belga erődvonallal már több részletet ismerünk, velük tehát hosszabban foglalkozhatunk. Ez különben szükséges is, mert az ott elkövetett hibák szolgáltatják részünkre a legtöbb tanulságot.

A francia kormány 1927-ben adott utasítást az ország északkeleti határainak olyan erődrendszerrel való lezárására, amely a támadóerővel szemben minden bekövetkező hatásváltozásával szemben is eredményesen helytálló legyen. A feladat erődív építése volt.¹

Nem ismeretes, hogy a francia vezérkar haditerveiben milyen szerepet szánt ekkor a létesítendő erődrendszernek. Csupán azokat az alapelveket ismerjük, melyek Maginot hadügyminisztert munkájában vezették.

Maginot nem volt katona. Mint önkéntes résztvett a verduni csatában, ahol meg is sebesült. A verduni pokolban kiállott szenvedések hatása alatt érlelődött meg benne a gondolat, hogy a védelmi harcot vívó katonát minél vastagabb beton oltalma alatt biztonságba és kényelembe helyezze. Ezenkívül talán a francia nemzet kedvezőtlen szaporodási viszonyai hatottak még közre felfogásának kialakulásában, mely szerint: „a határok megvédése szempontjából a vas és beton többet ér, és kevesebbe kerül, mint az emberekből alkotott fal.”

Az erődvonalak harcászati felépítése ezt a felfogást tükrözi vissza. A védelem súlya az akadályokon és a megszervezett, merev tűzrendszeren van. Az ember géppé válik a vastag betonból épített lőrés mögött, ahol csak egy feladata van: a gondjaira bízott tűzfegyvert működtetni. A föld mélyében nagyszámú kényelmi berendezés igyekezett ennek a feladatnak az elvégzését a francia katonának megkönnyíteni, akinek így a háborúról meglehetősen passzív gondolatai lehettek. Ezt még elősegítette az, hogy a mozgó védelemre — tehát a betört ellenségnek közelharccal való kivetésére — nem helyeztek elég súlyt. Szem elől tévesztették azt, hogy mindenfajta erődítés végső célja mindenkor az volt, hogy a védőt, mint élőerőt a támadóval szemben a közelharcnál juttassa fölénybe. Téves elgondolásuk alapján az erődök kijárata nem is ennek megfelelően épült, hanem inkább úgy, hogy azt lezárva, az erődátörés esetén az ellenség hátában elszigetelten is tartani tudja magát. Az erőd tetejére vagy annak közvetlen közelébe jutott ellenséggel szemben úgyszólván tehetetlenek voltak. A németek ezt a többi erődrendszerénél is megtalálható hibát használták ki akkor, amikor a támadás súlyát a rugalmas ember közelharcára helyezték.

A Maginot-vonal két részből állott. A Bischweilerig tartó Rajnaszakasz két közepes elemekből épített erőd sor volt, egymástól 3 km-re. A Maginot-vonal tulajdonképpen erősségét a Rajnától Montmédyig terjedő szakasz képezte, melyről a propagandafényképek is készültek. Ebben a szakaszban több, 1000 fő befogadására alkalmas, főerőd is volt, de ezt a részt is csak vonalnak tekinthetjük, mert mélysége csak a leg-erősebben kiépített területeken érte el a 3 km-t. Nem erődív volt tehát, mint ahogy a francia kormány 1927-ben tervezte és éppen ezért kézenfekvő az a felfogás, hogy az ekkori Maginot-vonal kezdetben nem is annyira védelmi célt szolgált a francia vezérkar haditerveiben, mint inkább egy támadás alapját képezte. A francia politika által ebben az

¹ A Maginot-vonal ismertetése vitéz Magyarosy Sándor tábornoknak az O. T. K-ban megtartott előadása és Ludwig tábornok tanulmánya (Mil. Wochenblatt 1940. 12. sz.) nyomán.

időben létesített szövetségi rendszer és a benne fennállott katonai kötelezettségek is ezt a feltevést látszanak alátámasztani.

A védelmi célt csak a katonapolitikai helyzetnek a németek javára történt gyors megváltozása tolhatta előtérbe. A harmincas évek zavarai miatt azonban egy nagyszabású erődív építése már nem volt lehetséges és így kiegészítő megoldásokhoz kellett folyamodniok. Így jöttek létre a többi vonalak; melyek azonban mind messzire elmaradtak a Maginot-vonal mögött. A francia-belga erődhálózat a hadműveletek megindulásakor végeredményben a következő képet mutatta:

1. A Maginot-vonal mélységi továbbfejlesztését célozta a régi Belfort, Epinal, Nancy, Verdun, Sedan-i vonal részbeni korszerűsítése, valamint a Maginot-vonal mögött több km mélységben tábori erődítések telepítése. Ez a munka nem készült el.

2. A Maginot-vonal meghosszabbítását célozta az 1937-ben megkezdett Daladier-vonal, mely Montmédy-től a tengerig terjedt. Egy-két erődcsoporttól eltekintve, főleg önálló gyalogsági és tüzérségi erődökből állott, melyek az első sorban voltak elhelyezve. Emögött 1 km-re kisebb beton géppuskafészek épültek, de ezek értéke még a kiserődöket sem közelítette meg. Itt komolyabb akadályrendszerrel sem találkozunk. Ennek a kimélyítését célozta volna az a később Weygandról elnevezett vonal, mely kb. Montmédy, Laon, La Fère és a Somme mentén húzódott volna, de amelynek a kiépítésére mindössze három hét — a flandriai csata ideje — állott rendelkezésre.

3. A belga erődívonal a német-belga és a belga-holland határon épült, általában közepes erősséggel. Súlya Liège és a német határ között volt. Itt nagyszámú, francia minta szerint épült erőd állott nagy mélységben. Ezek egyike volt a híres Eben Emaeler-erőd kb. 1000 fő megszállt személyzettel.

4. A belga erődívonal mélységét a Maas—Namurrel és a Namur és Anvers között húzódó Dyle-vonal lett volna hivatva biztosítani. Utóbbi kiépítettségéről nincs biztos tudomásunk. Az események, valamint az a tény, hogy Belgium már így is erején felül költött az erődítésekre, azt mutatják, hogy itt komolyabb erődítések nem lehettek.

5. A német-holland határon gyenge — kiserődökből álló — erődívonal állott, melynek ellenállóképességét elárasztásokkal növelték. Ez azonban a jól felkészült német haderőnek nem jelentett komoly akadályt.

A francia-belga erődrendszer rövid jellemzését a következőkben foglalhatjuk össze:

1. Az egyetlen többé-kevésbé korszerű vonal: a Maginot-vonal. Ez ugyan nincs mélységben kiépítve, de egy küzdőképes és gyorsan mozgatható haderő részére mégis megadhatja a tervszerű ellentámadás lehetőségét.

2. A közlekedési lehetőségek és földrajzi viszonyok által megszabott fő hadművelési irány Franciaországba Belgiumon és Flandrián vezet keresztül. Itt azonban nem találunk jól kiépített erődövet. Van helyette két gyengébb vonal, melyek — egymástól távol lévén — külön-külön aránylag könnyen leküzdhetők.

3. Az egész hálózatnak gyenge pontja Montmédy-Sedan területén van, ahol az egész rendszer egyetlen keskeny vonallá zsugorodik Össze.

Ezek egyben az okai is annak, hogy a német hadvezetőség ezen a területen kereste a döntést. Mindezt csak alátámasztja az e területen lévő kis-államok politikai határozatlansága, melyet a német vezetés kitűnően kihasznált.

Az angol-francia szövetségesek ebben az időben még nem voltak készen a döntésre. A békeévek mulasztásait kellett pótolniok. Az éhhez szükséges időt volt hivatva a francia haderő hadászati védelemmel biztosítani. Keleten ehhez rendelkezésre állott a Maginot-vonal. Nyugaton, a fő hadműveletek irányában, három lehetőség volt:

i. A Belgiumba való bevonulás után védelem a belga-német határon. Végrehajtása kétes, mert a belga semlegesség túlzott figyelembevétele miatt a francia haderő könnyen lekészhetett az eseményekről.

2. Védelem a francia-belga határon, amely mögött a francia haderő zöme állott. Ez biztosabbnak látszott, de Belgium feláldozásával járt volna, amit a Csatornát féltő angolok nem láttak volna szívesen.

3. Végül védelem valahol a két vonal között anélkül, hogy ez erődítések által lényeges alátámasztást nyerne.

Reális számítás szerint egyik megoldás célja sem lehetett a betört német haderő megsemmisítése, hanem csak megállítása. Az előbbi lehetőséget az erőviszonyok eleve kizártak. Biztos értesüléseink ugyan nincsenek, de az előbb mondottak miatt offenzív célkitűzést a francia vezetés részéről nem tartunk valószínűnek.

A német haderő két csoportban indította meg a támadást. Az északi, gyengébb csoport Aachen területéről Liége, Brüsszel irányban tört előre. Ennél a csoportnál a gyorsaságra helyezték a súlyt. Az ejtőernyősök vakmerő vállalkozásai, valamint a légierők hatalmas csapásai lehetővé is tették, hogy a német erők élei a harmadik napon a belga erődvonalat maguk mögött hagyják.

A német támadás megkezdésekor a francia haderő is megkezdte előnyomulását Belgiumban, süllyal a Maastól nyugatra. A gyorsan előretörő német csapatok azonban még a franciák beérkezése előtt maguk mögött hagyták úgy az erődvonalat, mint a Maast. Így állt elő az a helyzet, hogy a francia haderőnek éppen a leggyengébb Dyle-vonalban kellett félelmetes ellenfelével megütköznie.

A tragédiát az tette teljessé, hogy a német zöm támadása előbbinél lassabban, Luxemburg területéről Sedan irányában bontakozott ki akkor, amikor a francia zöm az előbb említett és most hamisnak bizonyult irányban már ki volt játszva. A német erők Sedannál elérve a Daladier-vonalat, azt két napos heves küzdelem után áttörték. A hadászati tartalék, amelynek most ellentámadást kellett volna végrehajtania, akkor már öt nap óta menetelt és elérte a Dyle-állást, ahol semmi keresnivalója immár nem volt. Így a német páncélos és gyors seregtestek akadálytalanul gördülhettek Abbeville felé a francia zöm hátába.

A francia katonai vezetés így hadászati alap gondolatát vesztette el az események rohanó sodrában. Ahol harcolni akart, ott nem volt erődvonal, ahol pedig harcolnia kellett volna, ott az erődvonal mögött nem volt erő.

A Maginot-vonal sorsa csak június 15-én — Párizs eleste után — teljeseedett be. A francia összeomlás ekkor már teljes volt és az erődvonalban lévő katonáknak már nem sok erkölcsi erejük lehetett annak megvédésére. A Maginot-vonal valódi értékét e harcok alapján nem is ítélni meg. A flandriai események hatása alatt a tartalékokat kivonták belőle és így a rövid áttörés után a német csapatok akadálytalanul özönlöttek Lyon felé.

Az állandó erődítések háborús szerepének méltatása közben igen sok egyéb kérdést is tárgyalnunk kellett. Ez természetes is. E kérdések között szoros összefüggés és kölcsönhatás van. A mai hadviselés nemzeti élet minden területére kiterjed és az e területeken megvívott harcok összessége alkotja a háború gyűjtőfogalmát. Csak egy téves elképzelés állíthat be egyetlenegy tényezőt a háború döntő tényezőjévé. Ezt tette a francia propaganda a Maginot-vonallal és így lett az a biztonság szimbólumából a francia katasztrófa szimbóluma.

A francia-belga erődítések így nem válhattak be a hozzájuk fűzött túlzott reményeket. Az események ugyan körülöttünk kristályosodtak ki, de ebben az erődítések csak területi elhelyezésük miatt vettek részt, mert egyébként minden a kezdeményező német vezetés akarata szerint történt. Erre pedig az erődvonalak már csak azért sem gyakorolhattak lényeges befolyást, mert a francia katonai vezetés nem tudta azokat elgondolásaiba helyesen

beleilleszteni. Maguk az erődvonalak — az egy Maginot-vonal kivételével — korszerűtlenek és gyengék voltak ahhoz, hogy egy hadászati ellentámadáshoz a szükséges előfeltételeket meg tudják teremteni.

De a francia haderő sem volt alkalmas ilyen műveletre. Az erődítések építése — bár azok nem készültek el — rengeteg pénzt emésztett fel és így a hadsereg fejlesztése erősen visszamaradt. A francia polgár pénze nem bírta a versenyt a német nemzet munkájával. Hozzájárultak ehhez a Blum-féle zavaros idők is. Pedig egy korszerűtlen erődrendszer hibáit csak egy erős és mozgékony hadsereg képes kiegyenlíteni. Különös súllyal esik latba, hogy a hadműveletek megindulásakor a repülőerők aránya 1:5 volt a németek javára.

Az erődvonalak felhasználását illetően a francia katonai vezetést már megbíráltuk. Az eseményekért azonban a politikus is felelős, mert nemzetét készületlenül sodorta ebbe a végzetes háborúba, abban nem teremtett tiszta politikai helyzetet és így az események csiráit ő vetette el. Szerepe még nincs eléggé tisztázva, magatartásának okait még nem ismerjük. De annyit máris leszögezhetünk, hogy az elkövetett mulasztásoknak a katasztrófa méreteivel arányban kell lenniök.

Vájjon lehet-e ezek után az állandó erődítések csődjéről beszélni? Semmiesetre sem! Az erődvonalak vagy erődövek a hadseregnek igen nagy szolgálatot tehetnek, annak harcát igen eredményesen támaszthatják alá. Ez az oka annak, hogy újra és újra feltűnnek és a következő háborúban a náluk magasabbrendű szempontok szerint vallanak kudarcot vagy váltják be a hozzájuk fűzött reményeket.

A háborút azonban továbbra is elsősorban a hadsereg vívja meg és dönti el. Ennek pedig céltudatos politikai vezetésre és áldozatkész nemzetre van szüksége, hogy a fejlődéssel egyre nehezebbé váló feladatának megfelelhessen.

BAKOS GYULA